

ВЧЕНИЙ-ГІГІЄНІСТ, ПЕДАГОГ ТА ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

**До 60-річчя від дня народження члена-кореспондента
НАМН України, професора Яворовського О.П.**

Виповнилося 60 років від дня народження і 38 років наукової, педагогічної та громадської діяльності відомого вченого у галузі профілактичної медицини, досвідченого педагога та громадського діяча, члена-кореспондента НАМН України, доктора медичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки, проректора з науково-педагогічної роботи, завідувача кафедри гігієни праці і професійних хвороб Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, дійсного члена Міжнародної академії наук з екологічної безпеки Олександра Петровича Яворовського.

Він народився 13 жовтня 1951 року у селі Ольшаниця Рокитнянського району Київської області у родині службовців. 1969 року вступив на санітарно-гігієнічний факультет Київського медінституту, який закінчив з відзнакою.

Науковий шлях О.П. Яворовський розпочав на кафедрі гігієни праці і професійних хвороб, до аспірантури якої вступив за рекомендації вченої ради інституту. А далі працює асистентом (з 1978 року), доцентом (1987), професором (1991) та завідувачем кафедри (1993). Діяльність завідувача кафедри допомагає проявитися таланту керівника, хоча у повному обсязі здібності до керівної роботи розкриваються у наступні роки, коли Олександр Петрович обіймає посаду спочатку декана медико-профілактичного факультету у період з 1992 по 2003 роки, а згодом (2003) — посаду проректора з науково-педагогічної роботи медичного університету.

Молодий науковець наполегливо працює над дисертаційним дослідженням "Порівняльна токсиколого-гігієнічна характеристика і профілактика інтоксикацій епоксидними смолами УП-650 і УП-650Т" і

НАШІ ЮВІЛЯРИ

вже 1979 року успішно захищає дисертацію на здобуття ступеня кандидата медичних наук. Подальші наукові дослідження стали основою для дисертації на здобуття ступеня доктора медичних наук "Гігієна праці при одержанні та переробці епоксидних смол і пластичних мас", яку О.П. Яворовський успішно захистив 1991 року. Він — талановитий учень відомого вченого-гігієніста, професора Андрія Мусійовича Шевченка.

Наукові дослідження Яворовського О.П. були новаторськими. Він вперше розкрив механізм ушкоджуючої дії епоксидних смол і композиційних матеріалів на молекулярно-генетичному рівні. Було досліджено також залежність токсичних, сенсibiliзуючих, мутагенних, ембріотоксичних, канцерогенних, віддалених нейротоксичних властивостей цих речовин від фізико-хімічних, електронних і квантово-хімічних характеристик. Відтак запропонова-

но і впроваджено у виробництво комплекс медико-біологічних і нормативних заходів для оздоровлення умов праці. Розроблено та запроваджено у практику санітарно-епідеміологічного нагляду державні стандарти, гігієнічні нормативи (ГДК, ОБРД) і санітарні правила, токсикологічні паспорти, винаходи.

За наукового керівництва Олександра Петровича вивчаються питання щодо гігієни і токсикології аміних отверджувачів синтетичних смол, пестицидів, змащувально-охолоджуючих рідин та представників багатьох інших класів хімічних сполук, а також гігієни праці медичних працівників. Досліджуються гігієнічні, психофізіологічні, екологічні та токсикологічні аспекти проблеми оцінки ризиків для здоров'я людей та довкілля від сучасних нанотехнологій та наноматеріалів, у тому числі на базі організованих на кафедрі лабораторій: гігієни і токсикології наноматеріалів та психофізіологічних досліджень і професійного відбору. Вперше на основі комплексної гігієнічної оцінки виявлено шкідливі фактори виробничого середовища, які можуть впливати на здоров'я при виробництві наночастинок металів методом електронно-променевої технології. Проведено ідентифікацію наночастинок срібла у повітрі робочої зони та вивчено їхню морфологію. Встановлено структурні ефекти у тканинах легенів, серця, нирок і печінки внаслідок дії наносрібла. Виявлено особливості ультрамікроскопічних змін респіраторного відділу легень піддослідних тварин. Отримано нові наукові дані, що розкривають молекулярні механізми дії наносрібла на організм, на основі яких встановлено чутливі генетичні маркери. Вперше вивчено специфіку взаємодії наночастинок срібла з плазматичною мембраною на атомно-

молекулярному рівні. Обґрунтовано пріоритетні напрямки для здійснення заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я працівників, зайнятих виробництвом наночастинок металів електронно-променевою технологією. Розпочато вивчення можливого негативного впливу наночастинок металів на здоров'я працівників.

Професор О.П. Яворовський налагодив та постійно підтримує творчі зв'язки не лише з провідними профільними кафедрами свого університету, а й з університетами та науково-дослідними інститутами МОЗ України, НАМН України, НАН України, санітарно-епідеміологічними станціями, промисловими установами, Російською АМН, Санкт-Петербурзькою медичною академією імені І. Мечникова, Казахським медичним університетом та ін.

Велику увагу Олександр Петрович приділяє постійному підвищенню методичного рівня наукових досліджень, застосуванню електронно-мікроскопічних, квантово-хімічних та інших сучасних методів.

Наукову новизну отриманих результатів досліджень підтверджено 12 авторськими свідоцтвами і патентами на винаходи.

Професор О.П. Яворовський є автором понад 490 наукових праць, у тому числі 23 монографій, підручників, навчальних посібників, словників, а також освітньо-професійних стандартів (освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм) для підготовки спеціалістів за фахом "лікувальна справа", "медико-профілактична справа", "педіатрія". Серед основних монографій та підручників — "Профілактика профінтоксикацій в производ-

стве и применении эпоксидных смол" (К.: Здоров'я, 1985); "Современные проблемы экогигиены" (К.: Хрещатик, 1993); "Гигиеническая диагностика радиационного фактора и его коррекция" (К., 2001); "Современные проблемы экогигиены" (СПб-К.: Крисмас+, 2008); "Загальна гігієна: пропедевтика гігієни" (1997); "Гігієна праці" (2000, 2004); "Комунальна гігієна" (2004); "Гігієна праці: методи досліджень та санітарно-епідеміологічний нагляд" (2005); "Гігієна праці у парфумерно-косметичному виробництві" (2007); "Гігієна та охорона праці медичних працівників" (2009). Важливе значення мають роботи О.П. Яворовського, присвячені вивченню історії зародження та розвитку гігієнічної науки в Україні.

Наукова діяльність професора О.П. Яворовського відзначена державними нагородами. Йому присвоєно почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України" (2001, як автору підручника "Загальна гігієна (пропедевтика гігієни)", він удостоєний звання лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки (1997). Йому присуджено академічні премії Президії НАМН України за серію наукових праць "Комбінована дія екзогенних хімічних речовин та радіонуклідів" (2001), підручник "Комунальна гігієна" (2004); за цикл наукових праць "Репресовані і реабілітовані вчені-гігієністи праці: повернення забутих імен і вітчизняних наукових пріоритетів" (2009).

Наукові дослідження Яворовський О.П. успішно поєднує з науково-методичною та педагогічною діяльністю. За наукового керівництва і консультування Олександра Пе-

тровича виконано 11 та виконуються 3 кандидатських і 2 докторські дисертації.

Велику творчу та громадську роботу він здійснює як член Проблемної комісії МОЗ та НАМН України "Гігієна праці та профзахворювання", як голова Комісії з питань гігієнічного регламентування шкідливих хімічних речовин у повітрі робочої зони МОЗ України, як член спеціалізованих вчених рад з захисту кандидатських та докторських дисертацій при Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця, а також при Інституті медицини праці АМН України, як консультант Державного фармакологічного центру МОЗ України. Протягом багатьох років він є членом редакційних рад "Українського журналу з проблем медицини праці", журналів "Довкілля і здоров'я", "Медицина транспорту", "Вісник Національного медичного університету імені О.О. Богомольця", "СЕС. Профілактична медицина".

Творча енергія, ерудиція, доброзичливість та відкритість О.П. Яворовського у спілкуванні завоювали глибоку повагу і любов до нього студентів, учнів і колег.

У день славного ювілею зичимо Олександрю Петровичу міцного здоров'я, щастя, невичерпної енергії, творчого натхнення, нових наукових звершень.

Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця,

кафедра гігієни праці і професійних хвороб НМУ ім. О.О. Богомольця,

редакційна рада наукового журналу "Довкілля та здоров'я".

Аспірант О.П. Яворовський виконує дослідження з застосуванням газового хроматографа (1978).

З учнями, доцентами кафедри В.І. Зенкіною та Ю.О. Паустовським (2007).